

Hvørjum granskar tú í?

Í summar fara vit at seta fokus á gransking í Vikuskiftissosialinum. Komandi seks vikurnar færst tú soleiðis innlit í, hvat klóku heilarnir í landinum sita og arbeiða við. Evnini spenna víða, heilt frá gøtunøvnum til barnsburðartunglyndi, men felags fyri allar seks granskarar er, at teir hava fingið føroyskar granskingarpengar frá Granskingarráðnum. Góðan lesihug!

Fyri at fáa eina gøtu, skal ein hava avrikað okkurt heilt serligt. Nólsoyar Páll er til dømis uppkallaður í ikki færri enn trimum bygdum, Nólsoy, Klaksvík og í Havn

Føroyska gøtunavnatilfarið er í stóran mun merkt av staðbundnum staðarnøvnum, sigur Kristin M. Magnussen

MYNDIR: FINNUR JUSTINUSSEN/FOTOSTUDIO

gøtunøvnunum, greiðir hon frá.

Ringvegur millum menn og kvinnur

Fyri at fáa eina gøtu, skal ein hava avrikað okkurt heilt serligt. Nólsoyar Páll er til dømis uppkallaður í ikki færri enn trimum bygdum, Nólsoy, Klaksvík og í Havn og eita hesir vegir ávikavist Pálsgøta, Nólsoyar Páls gøta og Nólsoyar Páls gøta. Aðrar søguligar hetjur eru Tróndur í Gøtu, Sigmundur, Sjúrdur o.s.fr., ið eisini ganga aftur í teimum bygdum, teir hava havt eitthvørt tilknýti til. Hyggja vit at Havnini, liggja allar hesar gøturnar í miðbýnum og teljast tær sostatt millum eldru gøtunøvnini. Fyri at finna teirra kvinnuligau makar, skulu vit heilt út um Ringvegin og niðan í Turiðargøtu og Tórugøtu, og við øðrum orðum heilt fram til 1970 árin.

Verður farið av Ternuryggi og yvir á Flat eru Onnugøta og Marinargøta uppi á Flat, uppkallaðar eftir gentubørnum í familjuni, ið búleikaðist á Hoyvíksgarði, haðan økið er útstykkjað.

Sjálvsagt eru fleiri kvinnur uppkallaðar, eitt nú Marita Pet-

ersen, okkara einasti kvinnuligi lögmaður. Maritugøta er ein av løgmannagøtunum, sum allar liggja uppi í Hoyvík.

Har hefur kommunan valt at arbeiða við einum tema, kann man siga, har nøvn á lögmonnum eru tikin í brúk, og har man elsti lögmaðurin stava heilt afturi úr miðöld. Og fert tú yvirum til Karlamagnusarbreyt, finnur tú upp aftur eitt annað evni, nevniliga Karlamagnusarkvæði. Í nýggja býlinginum eru persónar úr okkara kvæðamentan uppkallaðir í Ólivantsgøtu, Rólantsgøtu og Gortrugøtu.

Fara vit oman aftur í býin, finna vit nógvar gøtur, ið eru uppkallaðar eftir mentafólki. Eitt nú Jóannes Paturson, Friðrik Petersen, Lucas Debes og ikki minst V. U. Hammershaimb, ið hefur lagt navn til gøtuna, har Føroyamálsdeildin heldur til, umframt at hann hefur fingið eina sentrala plasering í Sandavági, har hann varð føddur. Men okkara størsta skald, William Heinesen, hefur enn onga gøtu fingið, hóast hann doyði í 1991.

Standmyndin Tarira í Viðarlundini er sett til at heiðra Williami Heinesen

at vísa á hansara týdning fyri býin, og í veruleikanum er eitt gøtunavn ofta at meta sum ein standmynd. Og so ber eisini til at gita sær til, at gøturnar nærhendis heimi hansara uppi undir Varða hava fingið nøvn við íblástri frá hansara skaldskapi, sigur Kristin og peikar á gandakendu gøtunøvnini Vætrastígur, Álvastígur og Dvørgastígur.

Ovari og niðari vegur

Tað er einki at taka seg aftur í, at fjølbroytni í okkara gøtunøvnum er týðiligast í Havn. Kristin greiðir frá, at í nøkrum av teimum smáu bygdunum hefur man hildið fast við, at man er ein bygd og ikki ein býur. Har verða ofta staðarnøvn sum Uppi í Geil ella Ovari og Niðari vegur varðveitt sum gøtunøvn. Tey bæði síðstnevndu stava frá eini meir einfaldari tíð, tá tað bert vóru tveir vegir at velja í millum, áðrenn tað bleiv stykkjað út til størri bygging. At nøvnini eru varðveitt til nýggjar íbúgvur, er við til at fortelja søguna um júst hetta staðið.

Eitt dømi er Villingardalsvegurin og tey blómunøvnini, ið gøturnar kring Villingardalsvegin hava

fingið. Korkagøta, Brobbersgøta og Mækjugøta vísa til haga og plantulív í økinum.

Tórshavnar kommuna er uttan iva skjótast vaksandi kommuna í landinum, og ein kann ímynda sær, at gøtunavnanevndin í kommununi er tann, ið sostatt hevur mest at gera. Kristin greiðir frá, at hóast økið kring Karlamagnusarbreyt er nýtt, eru gøtunøvnini fyri langari tíð síðani avgjørd. Av tí at gøturnar í Føroyum verða navngivnar av kommununum ella bygðaráðum, ber til at geva gøtunum navn samstundis sum kommunan gevur loyvi til útstykkjingina. Hetta ger tað millum annað lættari hjá nýggju íbúgvunum at søkja um rentustuðul í sambandi við húsabygging ella keyp, tá Húsálansgrunnurin setur sum krav, at ein skal hava ein bústað, áðrenn ein søkir.

Men eg havi lagt merki til, at í londunum rundan um okkum gongur tað ikki endiliga fyri seg á henda hátt. Har kunnu tað vera privatir byggiharrar, ið seta eina bygging í verk, og fyri at fáa fólk áhugað til at keypa, navngeva teir sjálvir sínar bústaðir. Tað kann til dømis vera eitt idylliskt klingandi navn sum 'Lykkebo'. Hvør vil ikki búgva í Lykkebo nummar 1?

So ymiskt kann tað gerast. Men Kristin vísir á vandan við, at privatir byggiharrar sjálvir geva støðum navn. Tá kann tað nevniliga henda, at søgulig nøvn ella vitan um eitt serligt umhvørvi ikki verða brúkt og hvørva. Har hevði til dømis ein kommuna lagt størri dent á verandi nøvn og umhvørvi.

Eingin ull og eingin skonnart

Nei, gøtunøvn eru ikki bara gøtunøvn. Onkursvegna eru tey ein

partur av samleikanum hjá bygdini, býlinginum ella býnum, og í flestu forum velur ein gøtunavnanevnd at framheva sínar søguligu hetjur og síni eyðkendu staðarnøvn. Fólk hava altíð navngivið eftir tí, tey hava sæð, og tí ganga gøtur sum Kirkjugøta og Skúlavegur aftur frá bygd til bygd. Umframt at gøtunøvnini hava til endamáls at gera tað lættari hjá sjúkraflutningstænastuni, sløkkiliðnum og postútberingini at koma fram til tín, tá tað er fyri neyðini, kunnu gøturnar eisini vera við til at siga søguna um júst tína bygd.

Hyggja vit út í verðina og eftir økjum, har tað hefur verið ófriðarligt við landamørk, til dømis við Berlinmúrinn og londini eystan fyri múrinn, síggja vit, at gøtunøvnini eru broytt, eftir at múrurinn fall. Man vil heilt einfalt ikki setast í samband við eitt ávíst tíðarskeið í søguni hjá landinum. Hetta sæst til dømis í Kekkia og í fyrrverandi Jugoslavia.

Føroyska gøtunavnatilfarið er í stóran mun merkt av staðbundnum staðarnøvnum – antin í síni heild við uppkalling ella sum íblástur til ávís gøtunøvn. Í síni leitan í føroysku gøtunum kundi tað ikki siggjast burtur frá, at eingin gøta er uppkallað eftir okkara høvuðsvinum. Eingin gøta er uppkallað eftir skipa- ella bátasløgum, og einki tekin er um, at ullin hefur verið til íblástur nakrastaðni.

Tað er vert at hava í huganum, hví so man vera, tá eg hugsi um, at allar kommunurnar hava navngivið gøturnar hvør í sær, og eingin teirra hefur hugsað um okkara høvuðsvinnur í hesum arbeiðinum, sigur Kristin M. Magnussen við einum smíli.

FAKTA:

- Kristin M. Magnussen er ph.d.-studentur á Føroyamálsdeildini
- Mag.art. í norðurlandskari málfrøði frá universitetinum í Keyppannahavn
- Stuðul: Granskingarráðið
- Verkætlanin verður væntandi liðug um ársskiftið